

Хто відповідає за укриття і сховища?

Ще до повномасштабного російського вторгнення ОСББ переймалися питанням укриттів і сховищ. А повномасштабна агресія російської федерації проти України поставила це питання дуже гостро.

З одного боку, мешканцям багатоквартирних будинків життєво важливо знати, куди направитися у разі небезпеки, де поблизу вже є облаштовані сховища і укриття та чи можна облаштувати укриття самим.

З іншого боку, правлінню ОСББ необхідно знати, на кому ж лежить обов'язок подбати про укриття для людей, хто повинен облаштовувати нові та утримувати наявні споруди цивільного захисту.

На жаль, далеко не всі органи місцевого самоврядування та місцеві органи державної влади могли і можуть дати об'єднанням задовільну відповідь на ці питання. ОСББ з різних куточків України можуть навести чимало прикладів, коли вся підготовка укриттів з боку чиновників зводилася до нанесення під трафарет написів «укриття» на підвалах, не придатних для такої ролі. Або коли об'єднанням рекомендували (чи й вимагали) облаштовувати укриття самим у підвалі свого будинку, не сильно переймаючись, чи придатний для цього підвал.

Ажіотаж довкола сховищ і укриттів підігрів і [Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29 липня 2022 року № 2486-IX](#) (опублікований 24 серпня 2022 року, набирає чинності через 2 місяці після публікації). Серед інших закон містить такі положення: *«...у разі приведення єдиної державної системи цивільного захисту, її складових у режим підвищеної готовності, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного стану та в особливий період захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення, **найпростіші укриття незалежно від форми власності** повинні приводитись у готовність до прийому населення у термін, що не перевищує 24 годин ...», «утримання захисних споруд цивільного захисту у готовності до використання за призначенням здійснюється їх власниками, користувачами, юридичними особами, на балансі яких вони перебувають ... **за рахунок власних коштів**».*

Власне, це не принципово нові норми – лише уточнення формулювань чинних норм Кодексу цивільного захисту України. Але чимало ОСББ почали цікавитися: а чи не означають ці зміни, що тепер усі підвали усіх будинків стануть «найпростішими укриттями» і ОСББ доведеться за власний рахунок приготувати їх до використання за таким призначенням?

Розберімося з усім по порядку.

Спершу визначимося з термінологією. Це важливо. Річ у тім, що не всякий підвал автоматично є спорудою цивільного захисту.

Кодекс цивільного захисту України оперує поняттям «фонд захисних споруд цивільного захисту». Вимоги, встановлені законодавством щодо облаштування сховищ та укриттів, стосуються тих споруд, які відносять до зазначеного фонду.

Як впливає з самої назви, до фонду захисних споруд цивільного захисту належать **захисні споруди цивільного захисту**. Вони поділяються на **сховища і протирадіаційні укриття**.

Сховище – герметична споруда для захисту людей, в якій протягом певного часу створюються умови, що виключають вплив на них небезпечних факторів, які виникають внаслідок надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів.

Протирадіаційне укриття – негерметична споруда для захисту людей, в якій створюються умови, що виключають вплив на них іонізуючого опромінення у разі радіоактивного забруднення місцевості та дії звичайних засобів ураження.

Головна характеристика сховищ і протирадіаційних укриттів полягає в тому, що вони **спеціально призначені для захисту людей**. Також, що важливо для багатоквартирних будинків, ці захисні споруди цивільного захисту є самостійними об'єктами права власності, а не спільним майном багатоквартирного будинку.

Сховища і протирадіаційні укриття – основа фонду захисних споруд цивільного захисту. Закон забороняє передавати їх з державної та комунальної власності у приватну (хоча й допускає здачу в оренду). Власники (держава і територіальні громади) повинні забезпечувати їхню готовність до використання за цільовим призначенням.

До речі, **якщо вже так сталося в попередні роки, що сховища і протирадіаційні укриття потрапили до приватних рук, їхній приватний власник все одно зобов'язаний їх належно утримувати та в разі потреби надати для захисту населення**. Важлива не форма власності – важливий сам факт обліковування споруди у фонді споруд цивільного захисту. Бо з моменту виключення захисної споруди з фонду споруд цивільного захисту вона втрачає статус захисної споруди цивільного захисту. **Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) веде загальнодержавний електронний облік захисних споруд**. На кожен таку споруду складаються облікова картка і паспорт, їй присвоюється обліковий номер.

Нерідко співвласникам та правлінню ОСББ відомо, що якесь приміщення неподалік начебто належить до захисних споруд цивільного захисту (сховища або протирадіаційного укриття). Щоб уточнити, чи дійсно це так, достатньо звернутися з відповідним запитом до ДСНС та органу місцевого самоврядування. Запитати, чи дійсно таке приміщення чи будівля належать до фонду захисних споруд цивільного захисту, який їхній стан, хто відповідальний за їхнє утримання і приведення у готовність до прийому населення і (важливо!), які категорії населення підлягають укриттю в них. Якщо виявиться, що споруда була виключена з фонду споруд цивільного захисту, можна ініціювати перевірку правомірності такого виключення та оскаржити її.

Але до складу фонду захисних споруд цивільного захисту входять не лише сховища і протирадіаційні укриття. До складу фонду відносять ще і споруди, які власне захисними спорудами цивільного захисту не є: **споруди подвійного призначення та найпростіші укриття**. Трохи плутано? Для ліпшого розуміння наводимо схему.

З чого складається фонд захисних споруд цивільного захисту?

Споруди подвійного призначення – наземні або підземні будівлі/споруди чи їхні окремі частини, що спроектовані або пристосовані для використання за основним функціональним призначенням, у тому числі для захисту населення, та в яких створені умови для тимчасового перебування людей.

Найпростіше укриття – фортифікаційна споруда, **цокольне або підвальне приміщення**, інша споруда підземного простору, в якій можливе тимчасове перебування людей для зниження комбінованого ураження від небезпечних чинників, а також засобів ураження в особливий період.

Споруди подвійного призначення і найпростіші укриття відрізняються від сховищ і протирадіаційних укриттів тим, що **захист населення не є їхнім основним призначенням**. Споруди подвійного призначення і найпростіші укриття – це додатковий ресурс, який залучається тоді, коли в ньому виникає потреба. Вони можуть перебувати в будь-чій власності. Це може бути і спільне майно багатоквартирного будинку, як-от підвальне приміщення.

Але це не означає, що ваш підвал за визначенням є найпростішим укриттям. Такого правового статусу він набуває у випадку включення до фонду захисних споруд цивільного захисту – **у разі постановки на облік**. Облік споруд подвійного призначення та найпростіших укриттів, що знаходяться на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць (районів, міст та інших населених пунктів, районів у містах Київ та Севастополь, об'єднаних територіальних громад), ведуть районні, районні у містах Київ та Севастополь державні адміністрації, відповідні органи місцевого самоврядування.

Найпростіші укриття ставляться на облік на підставі акта оцінки об'єкта (будівлі, споруди, приміщення) щодо можливості його використання для укриття населення як найпростішого укриття, складеного за результатами обстеження об'єкта. Таке обстеження проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування разом із власником відповідного об'єкта.

Що це означає для ОСББ на практиці? Для того, щоб ваш підвал офіційно міг використовуватися як найпростіше укриття, він спершу має бути обстежений. Має бути складений відповідний акт оцінки. Хтось може сказати: у теперішніх умовах нам не до «паперової роботи», є підвал – ховаємося у підвал. Але одна річ, коли ви вирішуєте лише за себе особисто, а інша – коли даєте запевнення/надію іншим людям, своїм сусідам. Що якщо ваш підвал насправді непридатний для того, щоб бути укриттям? Чи готові ви без висновку фахівців взяти на себе відповідальність (щонайменше моральну) за чужі життя?

З другого боку, якщо ви несподівано виявили, що ваш підвал обліковується як «найпростіше укриття», а в обстеженні і складанні акта представники ОСББ участі не брали, поцікавтеся, чи існує такий акт взагалі та на підставі чого тоді здійснюється такий облік. Адже «заочна» постановка на облік непридатних «найпростіших укриттів» лише заради доброї статистики також є неприпустимою.

Наостанок про те, хто ж все-таки повинен фінансувати утримання об'єктів цивільного захисту. Звертаємо увагу, що вимога закону про утримання власником за свій рахунок стосується захисних споруд цивільного захисту – тобто, сховищ і протирадіаційних укриттів. Враховуючи законодавчі обмеження, дуже мало ймовірно (фактично – неможливо), щоб якесь з них перебувало у спільній власності співвласників багатоквартирного будинку.

Поточне утримання спільного майна, звісно, забезпечують співвласники багатоквартирного будинку. Але в разі визнання, наприклад, підвалу найпростішим укриттям співвласники (ОСББ) не зобов'язані повністю за свій рахунок проводити відповідне переоблаштування. **Можуть, але не зобов'язані.** Досвід останніх місяців вкотре свідчить, що і у питанні укриттів успішними є ті міста, в яких енергія, бажання і кошти громадян поєднуються з фаховими знаннями та ресурсами місцевої влади.

Звісно, кожен сам вирішує, як забезпечити власну безпеку. Ми впевнені, що жодне правління ОСББ і жоден співвласник при здоровому глузді не відмовиться від того, щоб вкласти кошти та/або сили у приведення до ладу «свого» найпростішого укриття чи навіть «чужого» протирадіаційного укриття, якщо там можна буде захистити себе і свою родину. Ми лише звертаємо увагу, що в цьому процесі є також роль і відповідальність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, і слід вимагати від них виконання своїх обов'язків. Також варто проявляти здорову обізнаність і обережність, особливо коли вам здається, що сховище облаштоване лише «на папері».

Отже, наші загальні рекомендації правлінню ОСББ такі:

1. Знайте свій будинок. Дізнайтеся, яке призначення мало кожне його приміщення згідно із проектною документацією. З'ясуйте і тверезо оцініть реальний стан приміщень, які могли би бути найпростішими укриттями. Отримайте з цього приводу консультацію фахівців – інженерів, співробітників ДСНС тощо. Якщо у будинку надійного сховку немає, то ліпше це визнати і шукати його в іншому місці, ніж мати безпідставну надію та ризикувати життям!
2. Отримайте інформацію від ДСНС, військової адміністрації, органів місцевого самоврядування. Запитайте, які об'єкти з фонду споруд цивільного захисту знаходяться поблизу, хто їхній власник, який їхній стан і чи можуть вони приймати мешканців вашого будинку.
3. Розумно ставтеся до облаштування укриттів. Вкладайте кошти та ресурси лише у те, що дійсно може допомогти врятувати життя і здоров'я, а в «окозамилування».